

դէպի՝ հարաւ կընային, գետինը կը փըռուին ու իրենք զիրենք կը լզեն. ձիերը սաստիկ կը խինջան ու վեր վեր կը նետուին. կատուները երեսնին ու ականջնին կը մաքրեն. շները գետինը կը ճանկեն, ու փորերնուն մէջ ձայներ կը լսուի. մկները սովորականէն աւելի կը վազվըռտեն. գորտերը լճերուն մէջ կը կարկաջեն. որդերը բազմութեամբ հողէն դուրս կ'ելլեն. մամուկները իրենց բոյներէն վար կ'իյնան. ճանձերը կը ծանրանան ու աւելի սաստիկ կը կճեն: Իսկ թէ որ առաւօտանց մուկները, իշամեղուները, մթեխներն ու պիծակները կը շատնան, ու մամուկները օդուն մէջ կամ բուսոց վրայ կը սկսին պտրտիլ, ըսել է թէ օդը աղէկ պիտի ըլլայ:

Յորոտեան նշաններ: — Յուրտ ու սառոյց ըլլալու շատ նշաններ կան. այսինքն վայրի սագերը՝ կուռնկները և ուրիշ տեղափոխ թռուչունները սովորական ժամանակէն առաջ ճամբայ կ'ելլեն. պղտի թուռնները խումբ խումբ կը ժողվին. լուսնի սկաւառակին ճառագայթը պայծառ կ'ըլլայ, և եղջիւրը սրածայր. հիւսիսային կամ հարաւային քամիներ կը փչեն՝ լուսնի փոփոխմանէն ետեւ. երկնքին աստղերը կը փայլին. մանր ձիւն կուգայ այնպիսի ատեն որ ամպերը իրարու վրայ դիզուած են: Փորձուած է որ աշունը սաստիկ ցուրտ ըլլայնէ՛ տեւէն անձրև կուգայ: Սառոյցը հալելուն նշաններն ալ ասոնք են. հարաւային քամիով խոշոր ձիւն կուգայ. սառերուն տակէն կտարրտելու ձայներ կը լսուին. արևը ջրով թրջածի պէս կը տեսնուի. լուսնի եղջիւրները սուր չեն երևնար. քամին հարաւային կը դառնայ, կամ շուտ շուտ կը փոխուի: Յայտնի է թէ ընդհանրապէս աս նշանները խոնաւութեան համար ալ են: Փորձուած է որ եթէ հոկտեմբեր ու նոյեմբեր ամիսները ցուրտ ու ձիւնոտ են, յունուարն ու փետրուարը բարեխառն կ'ըլլան:

Սորոտեան նշաններ: — Ի՞նչ որ շաբաթ մը աղէկ օդ ըլլայ ու նոյն միջոցը հարաւային քամին միայն ցորեկները ելլէ, վերջը ընդհանրապէս սաստիկ չորութիւն կ'ըլլայ: Երբ որ փետրուար ամիսը շատ անձրևոտ է, նոյնպէս կ'ըլլայ գարունն ու ամառը. բայց թէ որ պայծառ է, ետքը չորութիւն կ'ըլլայ:

Սարկոտեան նշաններ: — Ձիւն ու կարկուտ գալու նշաններն ալ ասոնք են: Երբ որ ամպերը ձերմակ են ու կամաց կամաց կը դեղնին, թէ և սաստիկ քամի ըլլայ՝ նշան է սաստիկ կարկուտ գալու: Ի՞նչ որ արևը ծագելէն առաջ՝ արևելեան կողմը դեղին ու տփգոյն է, և ճառագայթները կը բեկբեկին ու թանձր ամպերուն մէջէն կ'երևնան, ան ատեն մեծ փոթորիկ կ'ըլլայ կարկուտով: Եթէ ամառը ձերմակ ամպերը կարկտի նշան են, իսկ ձմեռը ձեան, մանաւանդ երբ որ օդը կակղցած ըլլայ: Վարնան ու ձրմեռուան մէջ, երբ որ ամպերուն գոյնը երկնագոյն ձերմակ է, ու սաստիկ տարածուած են, մանր կարկուտ կուգայ՝ որ սառած մշուշ է:

ԱՌՈՂ ԶՈՒԹԻՒՆ

Պղնձե ժանգով խոնաւորութիւն դեղ:

Պղնձե շերտերու ստէպ ստէպ անագել տալու անհոգ եղողները շատ անգամաս վտանգը կը քաշեն որ պղնձին ժանգը կերակուրին կը զարնէ ու կը թունաւորէ: Եթէ այսպիսի փորձանքին սովորական դեղը չաքարով խառնած ջուրն է. բայց Որֆիլա՝ անունով երևելի բժիշկը աս տարիներս ուրիշ կերպ մը գտաւ որ շատ դիւրին ու ապահով է. այսինքն հակըթի ձերմը կուցով խառնած ջուր խմցնել:

1 Պարոն Որֆիլա (Orfila) հիմա փարիզու խիստ անուանի բժիշկներէն ու բնալոյծներէն մէկն է, և բոլոր Եւրոպայի մէջ հռչակուոր է:

Ուստի ան քանի մը գաւաթ զուտ ջուր . պնակի մը մէջ ալ հաւկըթի ճերմըկուցը զարկ որ փրփուր դառնայ . ան փրփուրը ջրով լեցուն գաւաթներէն մէկուն մէջը դիր ու նորէն խառնելով զարկ , յետոյ հիւանդին խմցուր : Այն պնակին մէջ ուրիշ հաւկըթի մը ճերմըկուց դիր ու առջինին պէս փրփուրը գաւաթին մէջ խառնելով հիւանդին տուր որ խմէ . այսպէս ըրէ ինչուան որ սիրտը ետ գայ : Արբոր խոստուկը կը սկսի դադրիլ՝ մեղմացուցիչ ու մաքրող ըմպելիքներ տալու է , ինչպէս մուշի՝ տերեւներուն ջուրը , բայց միշտ բժշկի խորհրդով :

Սմանք հիւանդին սիրտը ետ բերել տալու համար ձէթ կը խըմցընեն . բայց աս բանս աւելի փնասակար է քան թէ օգտակար , ուստի պէտք է զգուշանալ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պապէր շահ :

Ի ԷՆԿԹԻՄՈՒՐ մեծ աշխարհակալը Հնդկաստանին տիրեց , ինչպէս ուրիշ անգամ յիշեցինք² . բայց իր յաջորդները չկրցան հոն մէկէն թագաւորել : Պապէր անունով մէկը որ Ի Էնկթիմուրի ցեղէն էր՝ ան հարուստ երկիրները ձեռք ձգելով , թիմուրեանց տէրութիւնը կանգնեց հոն , որ ատենով շատ փառաւոր տէրութիւն էր , և ասոր յաջորդներուն իշխանութիւր ինչուան մեր օրերը արեւելեան Հնդկաստանի մէջ մնաց :

Պապէր , որ կ'ըսուինաւ Օ ահիրէտտին Սէհէմմէտ Պապէր շահ , ծնաւ 1483^{ին} : Իր հայրը՝ Իսմէր շէյխ միրզա՝ Ի Էնկթիմուրին թուուն

1 Էդեմ Էօֆէճի :

2 Տես Ա հատոր , երես 42 :

էր , ու Չէղաթայ ըսուած թուրքերուն իշխան և Ֆէրղանայի թագաւորն էր՝ բուն թուրքաստանին ու մեծ թագաւոր ըսուած երկրին մէջ տեղուանքը . այնչափ պզտիկ էր աս իրեն տէրութիւնը և այնչափ քիչ էր եկամուտը որ հազիւ կրնար իրեք չորս հազար զինուոր պահել : Պապէր 13 տարուան չկար՝ հայրը մեռաւ , և ինչուան իր թագաւորութեան 23 տարին շատ յաջող ու ձախող դիպուածներ անցան գլխէն : Սմրղանդ , Ինտիճան , Իյոչենտ և ուրիշ իր տէրութեան մօտ եղած երկիրները մէյմը կը յափշտակէր , մէյմը կը կորսունցընէր . բայց վերջը իր խելքովն ու քաջութեամբը զօրացաւ , և գրեթէ բոլոր թուրքաստանին տիրեց , Վապուլի թագաւորութիւնը առաւ , Հնդկաստանի տէրութիւնն ալ ձեռք ձգելու ետեւէ եղաւ :

Վանի մը անգամ զօրքը ան կողմերը խրկելէն ետքը , երբոր տեսաւ որ անանկով չէր յաջողէր , ինքը ան ձամբ Հնդկաստան անցաւ , Լահոր ու Փէնճապ գաւառները վազեց , դէպ'ի Տէհլի քաղաքը գնաց , իր տէրութիւնը ինչուան Վանգէսի բերանը տարածեց , ու ան ընդարձակ ու բարեբեր երկիրներուն մէջ 1526^{ին} թագաւորի կամ Սողուի տէրութիւնը հաստատեց : Թէպէտ ինքը Սողուի ցեղէն չէր , բայց իր զօրացը մէջ շատ Սողուներ ունէր , և իր իշխանութի տակը աւեր էր Սողուի հին տէրութեան մէկ քանի մասերը . աս պատճառաւ Պապէրին Հնդկաստանի մէջ հաստատած տէրութեանը և բոլոր ան տէրութեան տակն եղած երկիրներուն՝ Արոպացիք Սողու կամ մեծ Սողու կ'ըսեն :

Պապէր շահը քաջ պատերազմողի ու իմաստուն զօրավարի անուն հանելէն ետքը , խելացի թագաւոր մը եղաւ , ու ջանաց իր ընդարձակ տէրութիւնը ծաղկեցընել : Երբ նոր ձամբաներ շինեց , հիներն ալ նորագեց , իջլաններ ու պանդոկներ հաս-